

gát, hogy hozzon olyan intézkedéseket, amelyek megállítják az éhezéssel folyó üzletelést. Mert ahogyan kampányuk egyik jelszava mondja: „Az étellel nem szabad játszani!” Az EU-ban és más szakmai körökben is több javaslatot vitatnak meg:

- Az első lépés az lenne, hogy átláthatóbbakká kellene tenni a tőzsdéket; a résztvevők számára világosnak kell lennie, hogy az eladó és vásárló kereskedők kicsodák: mezőgazdasági kereskedők, élelmiszertermelők vagy spekulánsok-e. Ez javítaná a tőzsdék átláthatóságát.

- Ha korlátozni akarjuk a rövid távú spekulációt, akkor két lehetőség van: az egyik, hogy bizonyos darabszámra korlátozzuk a szerződéseket, ahogyan ez a múltban is volt; a másik: megadóztatjuk a spekulációt. Jelenleg a spekulánsoknak nem kell szerződéseik teljes összegét kifizetniük, hanem csak egy „biztonsági teljesítést” (*Margin*) kell nyújtaniuk. Minél magasabb lenne ez, annál drágább lenne a spekuláció.
- Végül is csak akkor lehet megvédeni az éhezőket a tőzsdéigéző áremelkedésektől, ha betiltanák a

spekulációt az olyan alapvető élelmiszerekkel, mint a kukorica vagy a búza. De jelenleg ez sem Európában, sem másutt a világon nem kapna szavazati többséget.

A politikusok egyelőre a felháborodás és a semmire sem kötelező ígéretek keverékébe menekülnek. A nyilvánosság nyomása azonban nő, mert nem lehet többé eltitkolni azt a botrányt, hogy a gazdagok busás nyereségre tesznek szert a szegények éhezéséből.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2012/13

## A pénz bálványja

Interjú a kereszténység mai kihívásairól

Az interjúalanyok: **Norbert Mette** valláspedagógus, **Katja Strobel** politikai teológusnő és **Christian Weisner**, a *Wir sind Kirche* [Egyház vagyunk] mozgalom egyik alapítója.

*Milyen különleges kihívások előtt állnak ma az európai keresztények?*

**Mette:** Két nagy kihívást látok. Egyfelől azt tapasztaljuk, hogy a társadalom minden területén a gazdaság uralma érvényesül. Ez a terjeszkedő globalizációban mutatkozik meg, amelyet gazdasági szempontok mozgatnak. A megkövetelt növekedés jegyében kizsákmányolják az embereket és a természetet, az élet jelentős területeit teszik tönkre, illetve kultúrákat rombolnak le. A munkanélküliség növekszik – egészen addig, hogy egyszerűen kizárják azokat embereket, akiket kerek-perec fölöslegesnek tekintenek. Világszerte terjeszkedik a brutális társadalmi darwinizmus. A gazdaság térhódítása az egyházakban is érvényesül. Az egyházakat mint munkaadókat is egyre inkább neoliberalis elvek vezérlik.

A második kihívás azokban a viselkedésmódokban és beállítottságokban rejlik, amelyeket Charles Taylor nyomán az ún. szekuláris, világi korszak jellemzői közé lehet számítani. A globalizáció nyomása alatt erősödni fog a vallások, és így a kereszténység elértéktelenedési folyamata is. Az emberek egyre kevésbé tudnak tájékozódni, s ennek következtében ellenmozgalmak lépnek föl, mindelelőtt az a fajta fundamentalizmus, amely fanatikusan viselkedik, és gyakran erőszakossá válik.

Ami a kereszténységet illeti, korszakhatárhoz érkezett, mégpedig a konstantini kor végéhez. Ha meg akarjuk érteni a római katolikus egyházon belüli konfliktusokat, akkor látnunk kell, hogy itt két különböző gondolkodási irányzat ütközik össze: az egyik oldalon a konstantini korszak védelmezői állnak, akik megpróbálják menteni, ami még menthető, a másik oldalon annak az útnak a szószólói és védelmezői, amely következetesen a konstantini korszak utáni időbe vezeti el az egyházat.

*Rejtene-e esélyeket is ezek a kihívások?*

**Mette:** Nagyon is. Látok esélyt arra, hogy az egyházban ismét jobban elgondolkodnak az evangéliumon; hogy a hit személyes döntés kérdéssé válik, és nem csupán megszokásból követik; hogy meg lehet szabadulni az egyház és az állam hagyományos koalíciójából; hogy véget ér a katoli-

kus kleikalizmus, és megfelelően értékeli majd az összes megkeresztelték küldetését és méltóságát; hogy a centralizmus helyébe a decentralizálás, a többszólamúság lép, és eleven egyházon belüli pluralizmus keletkezik, valamint megnyílnak más vallások felé.

**Strobel:** A neoliberalizmus jelenleg ismét divatban van. Jóllehet sok kapitalizmuskritika hallatszik, de ami a politikában történik, és amit a politika javasol az euró válsága és a gazdasági válság megoldására, az egyértelműen neoliberalis: pusztá takarékosági politikáról és privatizációs intézkedésekről van szó. A keresztényeknek össze kellene fogniuk azokkal a kritikus csoportokkal, amelyek tiltakoznak ezen fejlemények ellen, és alternatívákat javasolnak. Globális egyenlőtlenség áll fenn, és nem ez nem csökken. Noha világszerte összességében kevesebb az éhező, de százalékos arányuk magas marad. Számítalan ember hal meg idő előtt, éhezés következtében, ami nem lenne szükségszerű. Ez botrány, a keresztények egyik nagy kihívása. Ebből adódik az a kérdés, illetve feladat, hogy politikailag másképp alakítsuk társadalmainkat. Ehhez társul a kirekesztés problémája; az Európai Unió határait halottak ezrei szegélyezik. És a társadalmi rasszizmus is inkább növekszik, mint hogy csökkenne.

*Nem nyomasztó és bénító-e ez a helyzetleírás?*

**Weisner:** De igen, és éppen ez a probléma: az egyén úgy érzi, semmit sem tud változtatni ezeken a viszonyokon. Az embereket behajszolják az elszigeteltségbe és a túlélésért folytatott küzdelembe. A világ sok részén valóban élet-halál a tét. A keresztényeknek azonban azt kellene mondaniuk: Nem lehet, ez nem maradhat így! Számomra a kereszténység mindig is a cselekvés vallása volt. Vannak bibliai eszményeink: szolidaritás, kiengesztelődés, igazságosság. Ezen eszmények szerint kellene tájékozódniuk. Számomra a szolidaritásnak van központi jelentősége. És annak a tapasztalatnak, hogy mi emberek nem vagyunk egyedül, létezik az az erő, amely kiragad minket a kétségbeesésből, és reménnyel tölt el. Enélkül tulajdonképpen nem is vagyunk képesek élni.

*Az 1980-as években és azokat követően létezett az egyházakban az „Igazságosság, béke és a teremtés megőrzése” zsinati folyamata. Úgy tűnik, hogy ez a kritikus politikai-vallási mozgalom kimerült. Miért?*

*Weisner:* Ebben a zsinati folyamatban az volt a nagyszerű, hogy összekapcsolta az igazságosság, a béke és a teremtés megőrzése fogalmát. VI. Pál pápa is látta ezt, s az igazságosságot „a béke másik szavának” nevezte. Úgy gondolom, hogy e fogalmak összekapcsolása mára veszendőbe ment. Bár sokféle dicséretes politikai és társadalmi elkötelezettségű csoport létezik, de ezeknek ismét jobban össze kellene kapcsolódnuk, a „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” jelszó jegyében is.

*Mette:* A katolikus egyházban, legalábbis a mi tájainkban sosem vált igazán sikeressé ez a zsinati folyamat. Peremjelenség maradt, ahogyan az ún. „Harmadik világ”-csoportok vagy az „Első világ”-csoportok is mindig peremjelenségek maradtak az egyházközösségekben. Ez egészen egyszerűen azzal függ össze, hogy sok keresztény nem hozza összefüggésbe ezt a fajta elkötelezettséget a hittel. Persze nem is tanították erre őket a hittanórákon vagy a templomi katekézisen. Ha azonban keresztényként megvallom, hogy „Hiszek Istenben, mennynek és földnek teremtőjében”, akkor ezzel egyúttal azt is mondom, hogy „ellentmondok mindannak, ami rombolja a teremtett világot”. Ha hiszek Istenben, akkor ez azt jelenti, hogy visszautasítom mindazt, ami Isten helyébe akar ülni. Ezeket az összefüggéseket ismét tudatosítani kell! Világegyházi mércével mérve azonban mégis reményteljes távlatunk van: A *Keresztény Kisközösségek* vagy a latin-amerikai, ázsiai és afrikai bázisközösségek egészen konkrétan fellépnek a környezetükben élő emberekért, tehát társadalmi és politikai vonatkozásban is. Például fontos békemunkát végeznek Afrikában, ahol halálos törzsi ellenségeskedések dűlnak, vagy sok menekült él nagy nyomorban. Az ottani keresztények egészen más tudattal élnek; éppen a békének és az igazságosságnak van számukra egzisztenciális értéke.

*Sok fiatal ma azt mondja: az egyházban semmi vagány-ság nincs, az egyház érdektelen dolog. Tavalay a Frankfurtban megrendezett Zsinati Gyűlésen nem volt túl sok fiatal. Az egyházi reformcsoportok attól szenvednek, hogy*

*tagjaik átlagéletkora egyre magasabb. „A szegények egyházának” felszabadítási teológiai távlata sem vonzó a legtöbb fiatal számára. Hogyan kellene bánni ezzel a kihívással?*

*Mette:* Ami az ifjúságot illeti, korszakos szakadás előtt állunk. Már most megfigyelhető, hogy drasztikusan csökken a keresztelek száma. Mostanság csak a gyerekek harmadát keresztelek meg, és ez az arány még romolhat. Ez azt jelenti: az egyházaknak arra kell berendezkedniük, hogy hamarosan még inkább kisebbségi helyzetbe szorulnak a társadalomban. Ez az egyik dolog. A másik: A felnőttek nagyon határozottan érzékelik, hogyan bánnak velük az egyházban. Ha észreveszik, hogy valamiképpen csak „be akarják sorozni” őket, akkor elhatárolódnak. Ezt nem akarják. Egészen más dolog az, ha az egyházak olyan tereket bocsátanak a fiatalok rendelkezésére, ahol kibontakoztathatják saját kreativitásukat, saját kezdeményezéseiket, és megvalósíthatják elképzeléseiket – bármik legyenek is azok. Amíg az egyházak nem mutatják meg, hogy ily módon nyitottak a fiatalokra, vagyis készek befogadni új karizmákat, addig nem csodálkozhatnak azon, hogy a fiatalok távol maradnak. Am úgy gondolom, egy valami vitathatatlan: a fiatalok nagyon is keresik a válaszokat kérdéseikre, illetve támaszt keresnek, de olykor sajnos hamis kikötőkben horgonyoznak le.

*Most azt feltételezve beszélgetünk, hogy a keresztény hit meggyőző, hogy Isten létezik. Ma sokan megkérdőjelezzik ezt a meggyőződést, legalábbis az emberek bizonytalanok, és ezen a területen tartózkodóak a megingathatatlan meggyőződésekkel szemben. Ezért az egyházakban „istenválságról” beszélnek, abban az értelemben, hogy az Istenbe vetett hit válságba jutott.*

*Mette:* Ez nagyon fontos pont. Isten nincs válságban. A hagyományos istenképek azok, amelyek ma már nem állják meg a helyüket. Itt is paradigmaváltás előtt állunk: Új istenképeket kell kialakítanunk – nem abban az értelemben, hogy olesón alkalmazkodjunk ahhoz, amit mindig is gondoltunk és tettünk, hanem abban az értelemben, hogy újra le kell fordítanunk a gazdag tartalmú bibliai örökséget.

*Strobel:* Az istenkérdés valóban központi jelentőségű, és nagyon is jogos. Gondolok itt Dietrich Bonhoefferre és az ő „vallás nélküli kereszténység” programjára. Ez mindig magában foglalja a keresztények számára a valláskritika feladatát is. A keresztényeknek meg kell kérdeznünk: Mit jelent számunkra a kereszténységünk? Mi mellett állunk ki? Mit értünk „Isten országán”? Ateista kolléganőimnek is van hitük: hisznek egy jobb világban vagy a humanizmusban... Számomra „Isten országa” a reményt jelenti egy olyan világban, amely más, mint amilyenben ma élünk. Ily módon persze a keresztények szemben állnak a fősodorról, amely kiegészít az éppen adott viszonyokkal.

*Mette:* Az a veszély fenyeget, hogy a transzcendens dimenzió egyszerűen elpárolog. Ez azzal a finom módszerekkel zajló elhülyítéssel függ össze, amelynek ki vagyunk téve. Ezzel valóban az istenhit forog kockán. Johann Baptist Metz-nek igaza van, amikor azt mondja, hogy Isten halálával együtt jár az ember halála, az ember alanyiségének vége. Ez a kérdés nem hagyhat minket nyugodni, tudatosabban ki kell tennünk magunkat neki. Ebbe az összefüggésbe beletartozik a kapitalizmusról mint vallásról és a pénzről mint istenről folytatott eszmecsere is. De az is, hogy társadalmunkban bizonyos fórumok Isten helyébe akarnak ülni – a politika világában éppúgy, mint a gazdaságban.

Hartmut Meesmann és  
Thomas Seiterich

